

Dues memòries de la Guerra Civil a Eivissa

per Luis Ruiz Val

Un succés de la Guerra Civil a Eivissa, que José Miguel L. Romero recull al seu llibre «Els Morts», va ser el de la mort accidental d'un falangista. A la matinada del 22 d'octubre del 1936, un grup de falangistes transportaven diversos presoners en un camió des del Castell al cementiri de ses Figueretes, on havien de ser afusellats. Habitualment els escamots d'afusellament estaven formats per gent molt jove i les nits que havien d'actuar solien ingerir bones dosis d'alcohol per no tremolar al moment de disparar. Potser aprofitant un instant de confusió, un dels presos va saltar del camió i va arrencar a córrer. Un dels falangistes se'n va anar darrere d'ell per tal de capturar-lo, però els seus companys van disparar i van ferir-lo greument. Poques hores després va morir. El presoner va fugir.

El jove falangista que va morir aquella nit era August Tarrés Llobet, un estudiant de 17 anys. Era fill d'en Josep Tarrés Palau i de na Francesca Llobet Tur. Segons l'hemeroteca del *Diario de Ibiza*, el pare era un pintor paisatgista que posteriorment seria fundador i director de l'Escola d'Arts i Oficis, des del 1938 fins a la seva mort. També va ser batle d'Eivissa entre el 29 d'agost del 1938 i el 21 d'agost del 1939, en què fou substituït, per motius de salut, per Enric Fornes Peris, cap insular del *Movimiento*, designat pel governador civil de la província.

August Tarrés s'oferia habitualment com a voluntari per participar en afusellaments de presos republicans. Quin era el motiu del seu odi? Segons José Miguel L. Romero (*Els*

Josep Tarrés Palau, pare d'August Tarrés. *Enciclopèdia d'Eivissa i Formentera*.

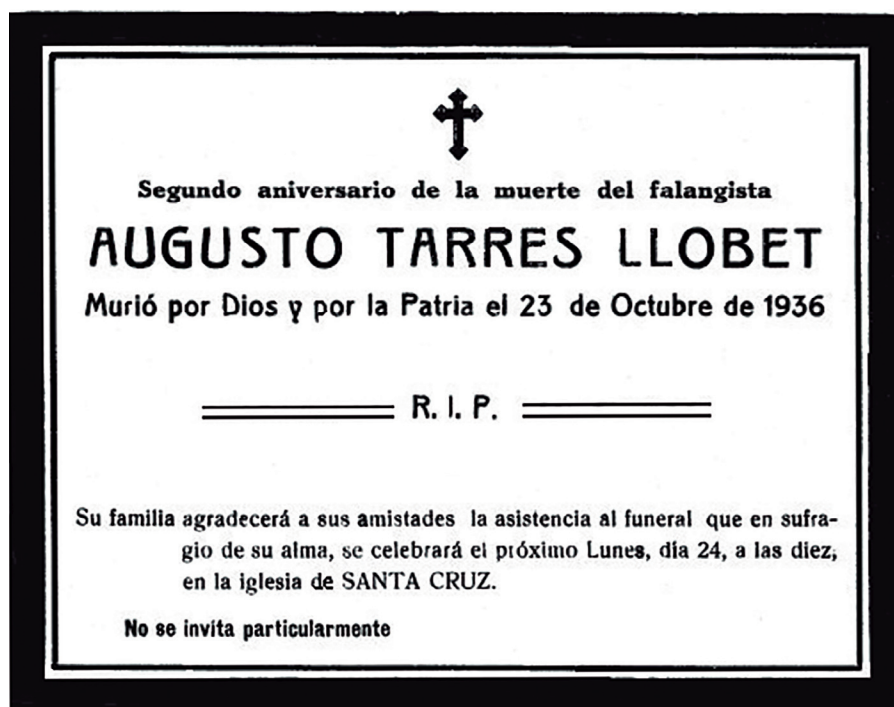
Morts 2006: 76), que ofereix informació procedent d'en Mariano Llobet, havia estat tancat pels milicians en el Castell amb el seu pare. La nit del 13 de setembre, quan es produeix el metrallament dels presoners, pare i fill van poder escapar, però no està clar si a causa d'algun tret o d'haver de llançar-se per una finestra, el pare va patir una greu ferida que el va deixar coix per a tota la vida. A conseqüència d'això, tant August Tarrés com les seves germanes Otilia i Esther van ingressar a la Falange. El 22 d'octubre del 1936, poques hores després del tret desafortunat del seu company, va morir a l'hospital. Des del 1938 fins al 1944, la família va incloure cada 22 d'octubre una esglaiada al *Diario de Ibiza*, a la qual

recordava l'aniversari de la seva mort. En elles fixava la mort d'August el dia 23 d'octubre, tot i que va ser el dia 22, tal com assenyala José Miguel L. Romero que consta al Registre Civil.

Aquella matinada, al cementiri de ses Figueretes van ser afusellats dos homes de la cala de Sant Vicent. Eren Vicent Marí Marí, de *can Caler*, pagès, de 34 anys, i Josep Vidal Ramon, de *can Pep d'en Rei*, picapedrer, de 52 anys. El tercer presoner, que aquella nit va poder fugir de la mort, era Miquel Torres Planells, de 31 anys, pagès, de Sant Llorenç. Era fill de Josep Torres Riera i Maria Planells Serra, veïns de Santa Gertrudis de Fruitera. Estava casat amb na Margalida Torres Roig, procedent d'una família de Sant Llorenç, i vivien a Can Maians des del Racó, a Sant Llorenç. Varen tenir cinc fills: Josep, que va morir de nen, Miquel, Antoni, Joan i Vicent. Segons fonts familiars, després de fugir de l'afusellament, Miquel va amagar-se en unes coves de Corona, cap a la mar, amb altres fugits de Sant Llorenç. Els portava el menjar un pescador de Sant Antoni. Canviaven d'amagatall molt freqüentment per evitar ser localitzats. Com moltes altres víctimes de la Guerra Civil, Miquel es va convertir en un *talp*.

En la causa 19/1938 contra Joan Torres Ferrer, *Vidalet*, que va ser cap del Comitè Antifeixista de Sant Llorenç i alcalde de la Comissió Gestora de Sant Joan durant l'ocupació republicana, el guàrdia civil Joan Martínez Tur, destinat a Sant Joan, va declarar que aquest comitè estava format per divuit homes.

Deu d'ells havien fugit de l'illa poc després del 13 de setembre del 1936, eren: Joan Torres Ferrer, *Vidalet*, Joan Paulino Escandell, *Jau-meta*, «un tal Vaqueta» (*sic*) —es referia a Antoni Serra Roig—, Josep Escandell Marí, *Salvador*, Joan Marí Guasch, *Carabassó*, Vicent Torres Ferrer, Josep Torres Ferrer, Antoni Torres Ferrer, els tres germans de *can Pep d'en Pere*, Jaume Ferrer Roig, de *can Pep Ramon*, i un tal Josep, de *can Pep d'en Pou*. Antoni Torres Tur, *Blaia*, que era sogre d'en Miquel, havia estat detingut el 21 de maig del 1937. Sis més havien estat detinguts el 17 de novembre del mateix any: Pere Ferrer Juan, *Malacosta*, Josep Ferrer Juan, *Malacosta*, Josep Colomar Juan, *Marc*, Vicent Marí Serra, de *ca l'Amo*, Josep Tur Ramon, *Iai*, i Antoni Ferrer Roig, *Palla Vell*. Finalment, Josep Planells Costa, *Marquet*, de 28 anys, pagès, natural de Santa Gertrudis i veí de Sant Llorenç, amb domicili a la casa de camp de *can Pep d'en Iai*, es trobava fent el servei militar a la cinquena companyia d'artilleria, a Eivissa. Entre tots ells no es trobava Miquel Torres Planells. No obstant això, hi ha motius per pensar que tenia certa sintonia amb el comitè republicà. Quan el grup que va fugir d'Eivissa poc després del 13 de setembre preparava la seva sortida, alguns membres, entre ells Joan

Esquela d'August Tarrés al *Diario de Ibiza*.

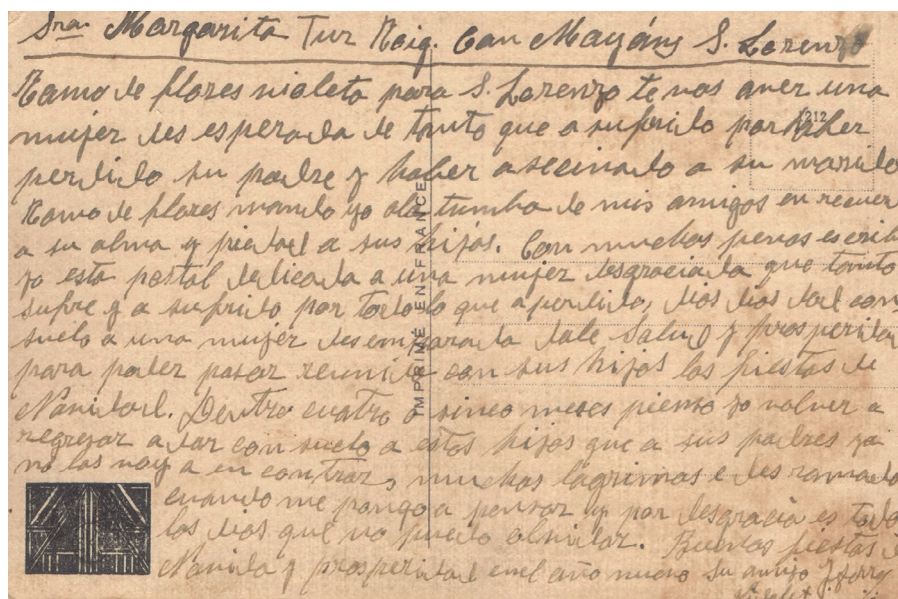
Torres, *Vidalet*, van intentar convèncer Miquel perquè se n'anés amb ells, però no devia ser fàcil abandonar la dona i quatre fills. Finalment, va optar per quedar-se a casa, pensant, com en molts altres casos, «jo no he fet res...». No obstant això, pocs dies després es van presentar a can Maïans tres militars i se'l van emportar a Castell, a la ciutat d'Eivissa.

A partir d'aquella matinada, la història d'en Miquel Torres Planells

té dos finals ben diferents. Els propis familiars aporten les dues versions. Una d'elles afirma que, després d'estar un temps per Corona, se'n va anar a una altra cova prop de Santa Gertrudis, on tenia família. Una dona que treballava a casa d'aquests familiars se'n duïa una cistella de menjar com si fos la seva paga, però en realitat era per a en Miquel. Solia portar una pistola al ventre, però el 17 d'abril del 1940, baixant una paret, se li va disparar de manera accidental, cosa que li va provocar una greu ferida i una hemorràgia. Els seus familiars el van portar a can Maïans i van decidir avisar la Guàrdia Civil. Na Maria Torres, neta d'en Miquel, conta que recordava el seu pare ferit al llit de casa, amb la Guàrdia Civil allí present. A la tarda el van traslladar a l'hospital, però hi va morir a les tres hores del dia 18, segons la certificació del metge Alcántara i del jutge militar Ernest Castelló.

L'altra versió la proporciona un altre net, Joan Miquel Torres, que diu que durant una reunió familiar, el seu oncle Miquel Torres Torres, el fill gran de Miquel Torres Planells, va confessar a la resta de la família que el seu pare s'havia amagat inicialment en una cova de Co-

Postal enviada des de França per Joan Torres, *Vidalet*. Per gentilesa d'en Joan Miquel Torres.

Miquel Torres Planells amb la seva mare i una germana.
Per gentilesa d'en Joan Miquel Torres.

Com en totes les guerres, a la Guerra Civil Espanyola hi va haver repressió i víctimes innocents en ambdós bàndols

haber asesinado a su marido».

La història d'en Miquel Torres Planells pertany a l'època de «terror calent», la de major repressió a l'Espanya franquista, que va ocupar els últims mesos del 1936. Els membres de sindicats, partits o ajuntaments d'esquerres sovint eren les víctimes d'aquest terror. Per ser conduït al cementiri era suficient una simple denúncia sense fonament, que no calia comprovar, atès que l'acusat era un roig i, per tant, culpable. Segons la causa 19/1938, en Miquel no formava part del comitè republicà de Sant Llorenç. Possiblement va ser denunciat i per això va ser detingut i conduït a la paredassa.

Com en totes les guerres, a la Guerra Civil Espanyola hi va haver repressió i víctimes innocents en ambdós bàndols. Com afirmen alguns historiadors, entre moltes altres lectures, la guerra espanyola va ser també una guerra de classes. Atenent les víctimes de cada costat, es pot comprovar que la majoria de les que van patir la repressió republicana eren persones lligades a l'Església, a l'exèrcit, empresaris o propietaris, és a dir, els sectors lligats al poder econòmic, social i polític. D'altra banda, les víctimes de la

rona i posteriorment en una altra per la cala de Sant Vicent. Amb el temps, es va traslladar a una cova que hi havia a 200 m de can Maïans. A la nit aprofitava la foscor per atracar-se a casa, menjar i estar una estona amb la família. La tarda del 17 d'abril del 1940 uns veïns que eren del bàndol franquista, que suposadament haurien vist alguna cosa rara, van irrompre a can Maïans i van obligar el fill gran, amb armes de foc, que els digués on parava el seu pare. Seguidament varen dirigir-se a la cova i li varen

disparar. Va ser traslladat a l'Hospital General d'Eivissa, on va morir el dia següent, a les tres de la matinada. La família conta que molts veïns demanaven si havia mort accidentalment o l'havia assassinat el veí. Aquesta versió també és reforçada per una postal que Joan Torres Ferrer, *Vidalet*, va enviar des de França a la vídua d'en Miquel, Margalida Torres Roig, a la qual deia: «Ramo de flores violeta para S. Lorenzo. Te vas a ver una mujer desesperada de tanto que ha sufrido por haber perdido a su padre y

*El repte d'una
societat
democràtica és
construir una
memòria
col·lectiva,
integradora i
respectuosa amb
les memòries
individuals
i familiars*

repressió feixista eren majoritàriament pagesos i obrers, sense menysprear una bona part de mestres. La guerra va ser conseqüència directa del fracàs del cop d'estat, que va dividir l'exèrcit entre un sector de revoltats i un altre que va romandre fidel al govern legítim i a la Constitució. A ells, s'hi van afegir milícies civils armades en ambdós bàndols, instructors militars russos i brigades de voluntaris estrangers a favor de la República i els exèrcits feixista italià i nazi alemany a favor de Franco. Tot allò en el context dels anys trenta, quan per tota Europa s'estenia la «gran depressió», fallaven els règims democràtics o liberals parlamentaris i eren substituïts per altres de totalitaris. El fallit cop d'estat del 18 de juliol es va convertir en una guerra civil que va durar mil dies.

Les històries d'August Tarrés i de Miquel Torres formen part de les memòries individuals o familiars. La de Tarrés és prou coneguda i clara perquè forma part del bàndol que va guanyar la guerra. Tant als llibres d'Història com a les hemeroteques hi ha prou informació per poder reconstruir-la. La de Miquel Torres és confosa perquè forma part del bàndol vençut i va ser silenciada, només conservada oralment i en l'àmbit familiar. Aquesta trans-

Vicent, Toni, Miquel, Margalida i Joan. Per gentilesa d'en Joan Miquel Torres.

missió d'una generació a una altra va provocar modificacions. Les memòries són parcials, subjectives, amb una forta càrrega emocional. Hi ha memòries enfrontades, perquè la Història no és un carrer en sentit únic, però el repte d'una societat democràtica és construir una memòria col·lectiva, integradora i respectuosa amb les memòries individuals i familiars. Tant el bombardeig de l'aviació italiana sobre la Marina i Dalt Vila com el metrallament dels presos a Castell, els assassinats a les parets dels cementeris, les farses jurídiques dels consells de guerra o l'exili forçat que va patir tanta gent, han de tenir una

interpretació democràtica, explicada en el seu context. No es tracta d'una versió equidistant, tot al contrari, sinó d'una explicació amb honestat i rigor, sense ocultacions, interpretada a la llum dels drets humans i amb respecte per la dignitat de les persones.

Bibliografia

LÓPEZ ROMERO, J. M. (2006). *Els Morts. Les víctimes de la Guerra civil a Eivissa i Formentera 1936-1945*. Ed. Mediterrània: Eivissa.

LUIS RUIZ VAL
FÒRUM PER LA MEMÒRIA D'EIVISSA
I FORMENTERA ■